

laat spreken, dat is mooi voor de Prix Italia, maar niet in de auto als je 100 km per uur rijdt, of als er straatlawaai is, of als de fluitketel staat te piepen.

Als een auto voorbij komt, terwijl je naar een prachtig hoorspel luistert, hoor je dat nou net niet. Dat wil niet zeggen dat we daarom van die dingen niet moeten blijven maken, maar een hele hoop hoorspelen moeten op een slechte mono portable ook goed klinken. Dat is ons vak en de krenten in de pap mogen niet de hoofdzaak worden.

De research, de voorlopers en de mensen die iets nieuws willen, die creatief willen blijven, die mag je alleen niet overdag uitzenden. Die komen in een speciale experimenteer hoek.

Afhankelijk van externe factoren zijn er wijzigingen gekomen die we eigenlijk zelf niet wilden: het management dat de 'behangfunctie' van de radio en alleen maar die snelle actualiteit de hoogste prioriteit heeft gegeven. De radio als eigen volwaardig medium of kunst, of om allerlei andere functies uit te oefenen, die mogelijkheid is veel kleiner geworden. ja, tv zit daar natuurlijk ook voor een deel tussen, en ook geldgebrek de laatste jaren.

De teneur van 'hoorspel is niet belangrijk' zet zich een beetje meer door bij andere omroepen dan bij de KRO. Een beetje zorgelijk eigenlijk. Jammer!

Het heeft ook met particuliere omstandigheden te maken: bij de VARA gaat Ad Lobler weg en het is dus de vraag of hij wordt opgevolgd; bij de NCRV zie ik dat gevaar ook aankomen; bij de TROS zit het iets beter met Marlies Cordia; bij de KRO zit ik: alles hangt van individuen af. Bij de AVRO en nu bij de EO ook nog wel, maar daar houdt het op.

De NOS zend ook hoorspelen uit, maar zeer met mondjesmaat. Het management bij de KRO heeft nog iets over voor cultuur in het algemeen en dat betekent niet alleen 'interessant vinden', maar ook het geld daarvoor reserveren. Dat valt relatief gezien mee, in vergelijking met de andere omroepen.

Wat de beluistering bij de KRO op vrijdagmiddag betreft: ong. 330.000 luisteraars. Op zaterdagavond tussen de 30 en de 50.000: dat is dus nog altijd een stampvol AJAX-stadion, meer dan bomvol, zonder dat achteraf de straatlantarens en winkelruiten het moeten ontgelden.

Bij de televisie ligt het anders. Van tv-dramaserieën zeggen ze: die zijn onbetaalbaar geworden, maar het zijn ook prestige-objecten! Ze trekken naar Egypte om opnames te maken zoals voor de 'Appelboom'

b.v. Dat zijn altijd reuze prestigieuze dingen en die doen ze niet meer. Maar mensen vinden drama leuk. Wat doen ze? Ze kopen Amerikaanse of andere series, die zijn er zat. Drama is er genoeg, ondertitelen en klaar ben je. Kost veel minder en je hebt toch drama. De hoeveelheid drama voor televisie is groot en mensen kijken ernaar. Men kijkt tegenwoordig veel meer naar drama dan naar die actualiteitenrubrieken terwijl in de jaren 60-70 die rubrieken de hoogste kijkdichtheid hadden. Dat waren gespreksonderwerpen: 'Brandpunt', 'Achter het Nieuws', enz... Nu zijn het de talkshows: radio op de buis, praatje/plaatje.

Als er nu naar een hoorspel geluisterd wordt door meer dan 100.000 mensen, dan luisteren die ook, wat binnen de behangfunctie van de huidige radio niet steeds kan gezegd worden. De luisterintensiteit bij hoorspel is dubbel.

De radio moet een kameraad voor individuen zijn: radio moet je alleen beluisteren."

Ad Lobler: Enige kunstvorm die uit radio is voortgekomen

Ad Lobler (62) werkte 23 jaar bij de VARA, waarvan 21 jaar als dramaturg-regisseur en de laatste 10 jaar maakte hij op z'n eentje de gehele afdeling uit. Nu werd hij met vervroegd pensioen gestuurd.

Ad Lobler:

"Bij de leiding is de opvatting ontstaan dat hoorspel een voorbije zaak is: het is een duur produkt en we zijn niet meer bereid zoveel geld te besteden aan iets dat zo weinig rendement oplevert.

Maar tegelijkertijd is er het gekke dat als je maar heen en weer gaat schuiven met het hoorspel in het programmaschema, als je niet lang genoeg op hetzelfde moment gaat uitzenden, het publiek het spoor bijster raakt. We hebben in Nederland een ongelooflijk ingewikkelde radiosituatie: ze verandert elk half jaar. Het is niet meer te volgen. Het publiek weet niet eens meer dat er nog hoorspelen uitgezonden worden.

De produktie in totaal is niet zo erg veel minder dan vroeger, alleen wordt er mee gerommeld. Het is onverantwoord op die manier met een zo kostbaar produkt om te springen: uit puur financieel oogpunt zou je zo'n dure programmasoort op de allerbeste tijden moeten plaatsen om er het grootst mogelijke profijt van te hebben. Maar er wordt gedaan alsof het een afvalprodukt is en dat is onzin.

Het is bovendien schadelijk, cultuurhistorisch gesproken, voor de Nederlandstalige literatuur: deze schrijfvorm, deze kunstvorm, zo moet je het noemen, is eigenlijk de enige die uit de radio is voortgekomen. Een concert kun je ook nog in een zaal beluisteren: maar een hoorspel dat moet toch via de radio. Andere programma's kunnen allemaal op een of andere manier meegevoerd worden, maar hoorspel is zo inherent aan de radio dat het eigenlijk krankzinnig is dat men dat niet begrijpt. Je zou bijna de indruk krijgen dat de mensen die de leiding hebben bij de radio niet goed weten wat radio is.

Er worden ook heel veel programma's nu quasi opnieuw uitgevonden die we al jaren lang geleden gemaakt hebben. Als je een poesje daar bent, dan hoor je allerlei jongelui opnieuw 'het zwarte garen' uitvinden en dan hebben ze radio-programma's waarvan je dan hoort dat ze niet handig gemaakt zijn: de ervaring van oudere medewerkers wordt als zodanig niet meer gewaardeerd.

De programma's als dusdanig, daar wordt niet meer over gesproken, die worden niet meer beoordeeld. Een programmatisch beleid ken ik niet meer bij de VARA. Men onderwerpt zich in alle opzichten aan de kijk- en luistercijfers, men denkt te veel dat programma's met veel luisteraars beter zijn dan wanneer je d'er minder hebt.

Een krankzinnige overweging, want op die manier kun je alleen zeggen dat programma's als 'Arbeidsvitaminen' e.d.m. toonaangevende programma's zouden moeten zijn, want die trekken honderdduizenden luisteraars. Vroeger werd er bij ons met 2,5 miljoen luisteraars gewerkt, nu zijn er dat nog 100.000. Maar die hebben dan ook bewust gekozen voor het hoorspel. Wat moet je nu hanteren, de kwantitatieve of de kwalitatieve waardering? Momenteel heeft het kwantitatieve de overhand.

Daardoor wordt bij bepaalde omroepen het 'democratische luisterspel' verwaarloosd: men gaat een beetje de kunstenaar zitten uithangen. Men wil vooral stukken maken die de indruk wekken alsof daar alleen maar door mensen met een universitaire opleiding kan naar geluisterd worden. Ik denk dat men daar een fout maakt. Je moet een breed publiek in gedachten nemen en dan moet je ze het niet te gemakkelijk maken, want dat is helemaal niet nodig. Ze moeten het wel kunnen begrijpen en dat is een andere zaak. Het moet ze ook aanspreken, het moeten onderwerpen zijn waarvan ze zeggen: 'Die hebben in mijn eigen leven een plaats', bij wijze van spreken.